

רכיבים של מורה* מכשירה איכותית

מעובד על בסיס המאמר

Neville John, Ellis Dennis Alonzo, Hoa Thi Mai Nguyen

לינק למאמר באנגלית

Ellis, N. J., Alonzo, D., & Nguyen, H.T. (2020). Elements of a quality pre-service teacher mentor: A literature review. *Teaching and Teacher Education*.

תרגום: תום אטקינס

עריכת תוכן: ליאת אוליאל

עריכת לשון: נירית איטינגון

ברחבי העולם, חניכה (Mentoring) משמשת במגוון רחב של הקשרים בית-ספריים, ולמגוון מטרות. חניכה נתפסת ככלי מרכזי ללמידה מקצועית, החל מהכשרת מורים וכלה בפיתוח של מנהיגות בכירה. בד בבד, יש הכרה אוניברסלית בכך שהתנסות קלינית היא חלק קריטי בתוכניות להכשרת מורים. בהתנסות הקלינית במדינות רבות בעולם, ובהן אוסטרליה, פינלנד וסינגפור, יש דרישה למנות מורה מנוסה שתעבוד לצד הסטודנטית כחונכת (להלן: מורה מכשירה). דוחות בין-לאומיים עדכניים מדגישים את החיוניות והחשיבות של חניכה בשדה, עד כדי כך שלעיתים היא שקובעת את ההבדל בין הצלחה לבין כישלון בהכנתה של הסטודנטית לתפקידה כמורה. המורה המכשירה, המספקת לסטודנטית חניכה איכותית, עוזרת לבנות את היכולות ואת החוסן של מורות לעתיד.

במסמכי מדיניות שנכתבו בנושא בעולם מופיעים תיאורים של התפקידים ושל תחומי האחריות של המורה המכשירה. עם זאת, התיאורים האלה הם כלליים מדי, ואינם מציגים סט סטנדרטים מקיף המגדיר את היסודות המרכיבים את תפקידה של מורה מכשירה איכותית. בסופו של דבר, תפקידה המורכב של המורה המכשירה אינו בא ביטוי בתמונה מאורגנת ומסודרת. מאמר זה הוא תוצר של סקירה מקיפה של הספרות בנושא. הוא נועד להציג מובט-על את הידע העולמי הקיים בתחום, ולהאיר את הידע ואת המיומנויות שעל כל מורה מכשירה איכותית להחזיק בהם. הידע המוצג יכול לשמש שפה משותפת בין בתי ספר שונים, ולהבנות סט של סטנדרטים שיתאר את המורה המכשירה האיכותית עבור הסטודנטיות. לאור הסטנדרטים הללו, הסטודנטיות יוכלו למשב את איכות ההכשרה שקיבלו במהלך התנסותן הקלינית, והמורות המכשירות עצמן תוכלנה לכוון את הפרקטיקה שלהן ולהעריך את החלקים הזקוקים לשיפור וללמידה מקצועית.

הסקירה המקיפה שערכו מחברי המאמר ארגנה את הידע ואת המיומנויות הנדרשים לחניכה אפקטיבית של סטודנטיות בשדה לפי שבעה ממדים.

שבעת הממדים לחניכה מקצועית ואיכותית

ממד 1: שיתוף פעולה עם המוסד המכשיר

מורה מכשירה מקצועית מקיימת יחסים של שיתוף פעולה עם המד"פית מהמוסד המכשיר. יחד הן מגבשות חזון משותף להוראה טובה, ומפתחות את תפקידיהן ואת תחומי האחריות של כל אחת מהן כך שלא יפנו כלפי הסטודנטית ציפיות סותרות. נוסף על כך, השתיים משלבות בהכשרה של הסטודנטית היבטים של התאוריה ושל הפרקטיקה. לבסוף, שתיהן יחד מקיימות עם הסטודנטית אינטראקציה דיאלוגית.

ממד 2: פיתוח גישה לחניכה ולידע מקצועי בחניכה

המורה המכשירה היא מובילה מקצועית, ודמות המחויבת לתפקיד ונלהבת ממנו. עליה להבין היטב את תפקידה, להיות בעלת כישורי הוראה טובים וידע תוכני נרחב בתחום הדעת, ונכונות לחלוק אותם עם הסטודנטית. עוד עליה להתמקד בפיתוח פדגוגיה של התנסות קלינית, כדי שהסטודנטית תפיק מהניסיון שלה. נוסף על כך, על המורה המכשירה לעבור הכשרה לתפקיד זה, ובהמשך לקחת חלק בתהליכי התפתחות מקצועית פורמליים

מה זה מנטור?

המונח **מנטור**, שמקורותיו בשפה היוונית, נכנס לשפה האנגלית באמצע המאה ה-18. במיתולוגיה המנטור היה יועץ מוערך אשר אודיסאוס מינה כדי לשמור על בנו טלמכוס ולטפח אותו בעוד הוא עצמו שקוע במלחמה בטרויה. בהמשך, משמעותה של המילה התגלגלה ל"יועץ חכם", ונקשרה למי שיכול להיות מודל לחיקוי, להציע עזרה או לשמש מדריך, מנחה או יועץ. לפי הגדרה זו, מנטור, או חונך, הוא בעל ידע רב, והוא חולק אותו עם קולגה צעיר ממנו ומנוסה פחות ממנו.

הגדרה קלאסית זו עברה שינוי תפיסתי במשך הזמן. בשנים האחרונות חניכה מקושרת עם שיתוף פעולה, קולגיאליות ואינטראקציה. היא אינה אמורה לכלול הנחיה חד-כיוונית, שבה החונך מסתפק בהעברת ידע ובמתן עצות. במקום זאת, על החניכה לכלול שיחה, דיון ודיאלוג, שבהם החונך והחניך עוסקים בחילופי רעיונות הדדים ובהבניית ידע משותפת. ההבניה המשותפת של ידע ומשמעות נעשית באמצעות שיתוף פעולה ואינטראקציות חברתיות, בדרך של שיתוף במגוון נקודות מבט, פרספקטיבות ורעיונות. תפיסה זו מתאימה במיוחד בהקשר של הכשרת מורים המבוססת על התנסות רחבה, ונשענת על רפלקטיביות ועל יחסי למידה הדדיים.

אפקטיביות. היא עושה זאת באמצעות הדגמה של משימות, פעולות, אינטראקציות ותהליכים הממחישים את המורכבות שבתפקיד המורה, מתוך התלהבות ותשוקה להוראה. המורה המכשירה מדגימה גם את גישתה הסובלנית לשונות בין תלמידים ולתלמידים עם צרכים ייחודיים. עוד עליה להחזיק בידע איתן של תאוריות של הוראה ולמידה, ולקשר בשיח עם הסטודנטית בין תאוריה לפרקטיקה באמצעות שימוש בשפה התאורטית המתאימה. אלמנט זה של קשר בין התאוריה לפרקטיקה ישתקף, מן הסתם, גם במשוב שהיא מספקת לסטודנטית.

מד 6: מתן הכוונה ותמיכה לסטודנטית

המורה המכשירה מעניקה לסטודנטית תמיכה רגשית, מחזקת אותה ומגלה אמפתיה כלפיה, בהיותה מודעת לאתגרים, ללחצים שהסטודנטית נתונה בהם ולעליות ולמורדות הרגשיים שהיא עלולה לחוות. הסטודנטית זקוקה לתמיכה רגשית מהמורה המכשירה, וחשוב להעניק אותה בשיחה אישית, חמה, מכילה ותומכת. לצד תמיכה זו, חשוב שהמורה המכשירה תאפשר לסטודנטית גישה למשאבים, ותספק לה תמיכה מעשית וטכנית טובה שיאפשרו לה למידה אפקטיבית.

מד 7: שימוש בדפוס חשיבה מתפתח לשם תמיכה בזהות מקצועית של הסטודנטית

על המורה המכשירה לאמץ דפוס מחשבה פרוגרסיבי ולהיות פתוחה לרעיונות חדשים של הסטודנטית בנוגע לתוכנית הלימודים, לדרכי ההוראה ולפרקטיקות ההערכה. זאת בניגוד לגישה "פיקוחית", המגבילה את הסטודנטית ומשדרת לה התנגדות לרעיונות חלופיים. המורה המכשירה תומכת בפיתוח הזהות המקצועית של הסטודנטית, ובטיפוח סגנון הוראה משלה ותחושת מסוגלות והצלחה במקצוע. לשם כך, המורה קשובה ורגישה לצורכי הסטודנטית, לגישתה ולרקע שממנו היא מגיעה.

בתחום ההכשרה. זאת משום שתהא זו טעות להניח כי מורה מנוסה היא בהכרח מורה מכשירה איכותית.

מד 3: ביסוס מערכת יחסים אפקטיבית עם הסטודנטית

המורה המכשירה יוצרת עם הסטודנטית קשר אישי, באווירה של הדדיות, כבוד והקשבה. היא מבססת ביניהן מערכת יחסים מקצועית שבה הסטודנטית מרגישה בנוח לשאול שאלות ולשתף בהבחנות שלה. היא נותנת לסטודנטית תחושה של אוטונומיה במידה נאותה, שייכות וחיוניות. יחד הן מקיימות דיאלוג שוויוני, פתוח, כן ותכוף בדבר נקודת המבט שלהן, האתגרים שהן ניצבות בפניהם, והצלחותיהן, ומשתפות זו עם זו את תפיסותיהן על תהליך ההכשרה. מורה מכשירה איכותית היא בעלת מיומנות גבוהה של שאילת שאלות והקשבה פעילה. היא מגלה אמפתיה כלפי הסטודנטית, מתוך ההבנה כי למידת ההוראה היא מורכבת, מאתגרת ומסובכת, וכוללת עליות ומורדות רגשיים רבים.

מד 4: איפסור למידת הסטודנטית

המורה המכשירה מעודדת את הסטודנטית להיות מוכוננת חקירה, ביקורתית ורפלקטיבית. היא מספקת לסטודנטית שיטות וכלים המסייעים לה להשתמש בפרקטיקות רפלקטיביות כדי לזהות אתגרים, בעיות, חששות והצלחה. מורה מכשירה איכותית מקיימת תהליכי למידה הדדיים תוך הבניה משותפת של משמעות. היא מייצרת עבור הסטודנטית מרחב של התנסויות ולמידה בשדה, מנחה אותה, משיאה לה עצות וממשבת אותה באופן ביקורתי וקבוע. נוסף על כך, עליה לספק לסטודנטית אסטרטגיות וכלים שיאפשרו לה להעריך את התקדמותה ואת התפתחותה, ולהציב לעצמה מטרות.

מד 5: הדגמה ("מודלינג") של הוראה אפקטיבית, וקישור בין תאוריה לפרקטיקה

המורה המכשירה משמשת מודל לחיקוי בנוגע לפרקטיקות הוראה ולאסטרטגיות הוראה ולמידה

סיכום

ההתנסות הקלינית של הסטודנטיות להוראה היא חלק מרכזי בהכשרתן, ולכן איכות החניכה שהן מקבלות בשלב זה היא בעלת חשיבות עליונה. מחברי המאמר הציגו, על בסיס הספרות המקצועית בתחום, שבעה ממדים של ידע ושל מיומנויות שכל מורה מכשירה מצופה לשלוט בהם. הממדים ותיאורם ממחישים את עושרה ומורכבותה של המשימה המוטלת על המורה המכשירה. שבעת הממדים שתוארו יכולים לכוון את המורות המכשירות בעיצוב פרקטיקות החניכה שלהן, לקדם שיח מקצועי בין מורות מכשירות ובין מורות מכשירות למד"פיות, וכן לשמש למוסדות המכשירים בסיס לגיבוש קורסים לפיתוח מקצועי למורות מכשירות.